

महाराष्ट्राचा भूगोल

लेखन - आरती चौधरी

Email - yogeshc@gk-hub.com

महाराष्ट्राविषयी

महाराष्ट्र हे भारताच्या पश्चिम भागात वसलेले एक विस्तीर्ण आणि विविधतेने भरलेले राज्य आहे. भूगोलाच्या दृष्टिकोनातून महाराष्ट्राची स्थिती आणि विस्तार समजून घेणे अत्यंत महत्वाचे ठरते. महाराष्ट्रातील हवामान हे उष्ण कटिबंधीय मान्सूनी हवामान आहे. येथे उन्हाळा, पावसाळा आणि हिवाळा असे तीन प्रमुख ऋतू असतात. महाराष्ट्राच्या भौगोलिक स्थानामुळे येथे हवामानात विविधता आढळते. कोकण किनारपट्टीवर दमट हवामान तर विदर्भात कोरडे व उष्ण हवामान आढळते. नद्या ही महाराष्ट्राच्या शेती, पिण्याच्या पाण्याच्या गरजा, जलविद्युत निर्मिती आणि सांस्कृतिक जीवनाचा एक महत्वाचा भाग आहे.

महाराष्ट्र राज्यात बहुतांश नद्या पश्चिमवाहिनी (अरबी समुद्रकडे वाहणाऱ्या) आणि काही पूर्ववाहिनी (बंगालच्या उपसागराकडे वाहणाऱ्या) आहेत.

कोकण किनारपट्टी

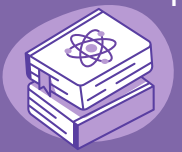
- स्थान: पश्चिम महाराष्ट्रातील अरबी समुद्रालगत पसरलेला भाग.
- रचना: अरुंद किनारपट्टी, खडी आणि रेतीचे मिश्रण.
- लांबी: सुमारे ७२० कि.मी.
- महत्त्व: मासेमारी, भातशेती, फळबागा (आंबा, काजू).
- महत्वाचे बंदर: मुंबई, रत्नागिरी, रायगड.
- पर्जन्यमान: सर्वाधिक (३०००-६००० मिमी).
- वैशिष्ट्य: नद्यांचे खोरे लहान आणि खळाळते, अनेक धबधबे.

सह्याद्री डोंगररांग

- स्थान: कोकण व पठाराचा नैसर्गिक विभाजक.
- लांबी: सुमारे ७५० कि.मी.
- उंची: सरासरी १००० मीटर.
- महत्त्व: नद्यांचे उगमस्थान (गोदावरी, भीमा, कृष्णा).
- वनसंपत्ती: घनदाट जंगल, जैवविविधतेचा खजिना.
- महत्वाची ठिकाणे: महाबळेश्वर, भंडारदरा, नाशिक घाट.

प्रशासकीय विभाग

महाराष्ट्रात सध्या ६ प्रशासकीय विभाग आहेत:

- कोकण
- पुणे
- नाशिक
- औरंगाबाद
- अमरावती
- नागपूर

सीमावर्ती राज्ये

महाराष्ट्राची सीमा पुढील राज्यांशी जोडलेली आहे:

- उत्तर दिशा - मध्य प्रदेश
- पूर्व दिशा - छत्तीसगड
- दक्षिण दिशा - तेलंगणा, कर्नाटक
- पश्चिम दिशा - गोवा, गुजरात
- उत्तर-पश्चिम - दमण आणि दीव